

Motion till riksdagen 2019/20:3277

av **Amineh Kakabaveh (-)**

Om hedersförtryck, diskriminering segregation, kuturrelativism och rasism

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att vidare kartlägga sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och jihadism, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett särskilt anslag med forskningsmedel anslås för forskare vid svenska lärosäten och forskningsinstitutioner med syfte att kartlägga sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och jihadism, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i svenskundervisningen för nyanlända, elever i kommunala vuxenskolan och vid folkhögskolor också bör ingå obligatorisk undervisning i hur den svenska demokratin fungerar och vilka rättigheter som tillkommer alla i landet, särskilt när det gäller kvinnors och barns rättigheter, samt vilka lagar som gäller i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i lagstiftningen tydliggöra ett förbud mot oskuldskontroller, oskuldsoperationer och utfärdande av oskuldsintyg snarast möjligt och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårt lands rättsvårdande myndigheter – domare, åklagare m.fl. – bör genomgå en utbildning i hur hedersförtrycket uppstått, vidmakthålls och fungerar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärare och socialarbetare bör genomgå en utbildning om hedersförtryckets historiska ursprung och hur det drabbar kvinnor och barn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även de som utbildas till lärare i ämnet svenska 2 och hemspråk/modersmålet och kommer att undervisa i grund- och gymnasieskolor, på ungdomshem av olika slag samt på sfi bland nyanlända ska genomgå en utbildning om hedersförtryckets historiska ursprung, i hur den svenska demokratin fungerar och vilka rättigheter som tillkommer alla i landet, särskilt när det gäller kvinnors, barns och hbt-personers rättigheter, samt i vilka lagar som gäller i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen även i sitt arbete för jämställdhet som en signal till landets lärare och elever bör inleda en upplysningskampanj i landets skolor som beskriver hedersförtryckets historiska rötter, dess effekter på samhället och hur det strider mot demokratis principer och mot mänskliga rättigheter och vad sådana kränkningar innebär för flickor och unga kvinnor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anslagen till det civila samhället som går till organisationer och samfund som inte upprätthåller demokratis grundprinciper om kvinnors, barns och homosexuellas rättigheter och som upprätthåller hederskultur och förtryck ska stoppas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vända sig till vårt lands etniska och religiösa föreningar med en upplysningskampanj om demokratiska och mänskliga rättigheter med särskild tonvikt lagd på kvinnors och barns samt homosexuellas rättigheter och som tydliggör hedersförtryckets mekanismer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anslagen som går från skattebetalarna till civila samhällets studieförbund och religiösa organisationer när de fördelas ska bedömas i relation till vilken effekt de har på hederskulturen och det våld och kvinnoförtryck samt förtryck av homosexuella som den inrymmer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Hedersförtrycket – ett patriarkalt förtryck

Det är idag 20 år sedan Pela Atroshi mördades av nära släktingar och 17 år sedan Fadime Sahindal mördades av sin far. Dessa båda mord väckte stor uppmärksamhet. Orsaken till uppmärksamheten var det dåförtiden till synes ovanliga motiv som mördarna hade. De mördades därför att de hade brutit mot det regelverk som en patriarkal ordning föreskrev. Pela bröt mot den genom att vara för frispråkig om sina rättigheter och hon ville bestämma själv vem hon skulle gifta sig med. Detsamma gällde även Fadime, men hon hade gått ett steg längre. Hon hade valt att leva med en man som inte var utsedd av familjen. Och än värre: han var av annan etnicitet än hon själv och hennes familj.

Efter mordet på Fadime Sahindal har under årens lopp länge dolda missförhållanden i den svenska samhället långsamt – och inte sällan under motstånd – blottlagts. De missförhållanden som betecknas som hedersförtryck. Morden på Pela och Fadime var inte de första och enda hedersmorden i Sverige. Hedersmord inträffade redan i mitten av 90-talet då Sara mördades av samma orsak. Och detta har flera varje år sedan dess – en del maskerade som självmord, s.k. balkongflickor.

Hederskulturen är en ytterligt sträng traditionell patriarkal familje- och samhällsordning som råder i stora delar i världen, där mannen är överordnad kvinnan, som tilldelas en undanskymd, tjänande roll och saknar en lång rad rättigheter. Det handlar om val av livspartner, oskuldskrav på kvinnan före äktenskapets ingående, bundenhet till hemmet, starkt begränsade möjligheter till skilsmässa, begränsad rörlighet, får inte bo själv eller flytta från familjen efter 18 år, undergivet och tillbakadraget uppträdande i sociala sammanhang där bl.a. utomstående män är närvarande osv. Hederskulturen handlar om djupt rotade seder och sedvänjor samt religiöst motiverade ideologiska föreställningar formade i gamla starkt patriarkala samhällssystem.

Denna form av kvinnoförtryck finner vi i Mellanöstern, stora delar av Asien och Afrika, i delar av Östeuropa (i Latinamerika förekommer en likartad form av kvinnoförtryck – machokulturen). Dessa föreställningar om kvinnans ställning passar dåligt in i moderna europeiska samhällen, där bl.a. kvinnorna själva fört kampen och fortfarande för en lång kamp för sina rättigheter och för jämställdhet med männen i en sekulärt demokratisk rättsstat.

Segregationen, diskrimineringen, kulturell relativism och hederskulturen

Detta möte mellan den traditionsbundna hederskulturen och de moderna samhällena medför en lång rad problem som måste hanteras. Det gick ganska bra under flera decennier, då invandringen kom från kulturer som var snarlika den svenska. När folk kom från kulturer som var mer främmande för svenskarna och invandrarna mötte en kultur som var främmande för dem började det växa fram både en klassklyfta och en etnisk klyfta i det svenska samhället.

Med stor invandring krävs ett snabbt bostadsbyggande, vilket genomfördes – mest i storstädernas ytterområden. Dit flyttade eller placerades de nyanlända. De inflyttade uppfattade detta som positivt då närheten till landsmän upplevdes som något tryggt och hemvant när man befinner sig främmande land. Men det som till en början uppfattades som positivt omvandlades efterhand till något mer negativt, inte minst för kvinnor och barn. Vi fick en uppdelning i samhället av ”vi” och ”dom”. I spåren av denna utveckling följde segregation och diskriminering.

Är man diskriminerad och lever i ett segregerat samhälle söker man sig, för att bevara sin självaktning, till den kultur som man växte upp med och som en stor del av ens grannar också är en del av. Diskrimineringen – på arbetsmarknaden och i andra sammanhang – och segregeringen medför att föråldrade kulturmönster bevaras och till och med kan fördjupas. Det är i detta sammanhang vi också bör söka en förklaring till hederskulturens utbredning, till förekomsten av jihadism och en del av ungas gängkriminalitet med misshandel och skjutningar. Sambandet mellan dessa olika företeelser – i vilken grad och utsträckning de hänger samman – är inte klart dokumenterat. Det torde vara en viktig forskningsuppgift för bl.a. sociologer och kriminologer. Brottsförebyggande rådet bör få i uppdrag att vidare kartlägga sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och jihadism. Samtidigt bör särskilda forskningsmedel för forskare vid svenska lärosäten och forskningsinstitutioner anslås för samma ändamål. Detta vill jag att riksdagen ger regeringen till känna.

Det har länge funnits en föreställning, vars mantra varit att ”vi måste respektera andra folks kulturer”, som medfört att hederskulturen lämnats i fred, vilket gjort att vi idag står inför mycket djupa och allvarliga sociala och samhällsproblem i flera av

vår stora och medelstora städers förortsområden, där det traditionella kvinnoförtrycket utgör ett betydande inslag.

Föreställningen om att andra kulturer skulle vara oberörbara och inte får besmittas av utomstående kulturer är absurd. För det första förändras med tidens gång alla kulturer. För det andra har olika kulturer i alla tider påverkat och förändrat varandra. För det tredje, om en kultur innehåller förtryck av kvinnor och barn torde det vara rimligt att man förändrade just den delen av kulturen. Det är häpnadsväckande att en del forskare vid svenska universitet offerar åt denna föreställning att ”vi måste respektera andra folks kulturer” och därmed överser med hedersförtrycket. Hedersförtrycket är en skamfläck för de kulturer som försöker rättfärdiga och bevara det.

Accepterandet av ovannämnda mantra har fått förödande följder, då det inneburit att man inte sett eller inte velat se hedersförtryckets konsekvenser. Avskildheten och åtskiljandet i kombination med diskrimineringen och myndigheters och politikernas aningslöshet har främjat främlingsfientlighet, förvärrat diskrimineringen och fått människor att söka stöd och skydd i den kultur i vilken man vuxit upp och i vilken ett grovt och brutalt kvinnoförtryck ingår.

I åtskiljandet ligger också fröet till rasism och främlingsfientlighet – en rasism som finns på båda sidor om det segregerade samhällets skiljelinje men tar sig olika uttryck beroende på vilken sida man befinner sig på. På den ena sidan finns de främlingsfientliga populisterna som skapar nidsbilder av människorna i socioekonomiskt utsatta förorter och på den andra en del konservativa religiösa grupper som uppfattar och framställer västvärlden som dekadent och stadd i förfall. Ingendera positionen löser några problem utan kan endast förvärra dem. Ingendera sidan i denna konflikt är intresserad av att förändra kvinnornas och barnens utsatta situation, utan utnyttjar den istället som slagträ i den ideologiska kampen för att uppnå egna politiska syften.

Hedersförtryckets omfattning

Avser man bryta denna låsning och understödja invandrade kvinnors befrielse från förtryck måste man ta strid med den rasism som försöker rättfärdiga diskrimineringen och segregationen samtidigt som man måste bekämpa hederskulturen och hedersförtrycket.

Utgångspunkten för en sådan kamp kan inte vara något annat än FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, dvs. att man på allvar anstränger sig att konkret förverkliga det deklARATIONEN föreskriver. Alla stater har undertecknat deklARATIONEN, men alltför få följer den i praktiken. Detta gäller särskilt kvinnors och barns rättigheter. Man noterar kanske inte ens att det är grova brott som begås i form av kränkningar av mänskliga rättigheter. Traditionen osynliggör dem.

Sverige borde inte vara en av dessa stater

I dagens Sverige borde det vara en omöjlighet att osynliggöra eller förneka hedersförtryckets existens. Av Ungdomsstyrelsens rapport 2009 framgick det att 70 000 unga människor i Sverige inte själva fick välja sin livspartner. En statlig utredning bedömde 2014 att 100 000 unga människor under 25 år levde under hedersförtryck. Docent Ann Schlyter vid Stockholms universitet menar att var tredje elev – både pojkar och flickor – födda utomlands och i Sverige – lever under hedersförtryck. Göteborgsposten gick

igenom 3 000 domar och myndighetshandlingar där hedersförtryck i form av tvångsgiftermål och LVU-ingripanden fanns med i bilden. GP fann att 527 omhändertaganden genomfördes under en åttaårsperiod. 300 av dessa hade genomförts 2014–2016. Ingripandena hade alltså ökat i antal. Enkätundersökningar bland skolelever i Stockholms och Göteborgs förorter som organisationen Varken hora eller kuvad (VHEK) låtit göra visade tydligt att 80 procent av flickorna upplevde sin tillvaro som hårt kontrollerad och strängt övervakad av familj och släktingar, medan pojkarna hade en avsevärt större rörelsefrihet.

Exempel på åtgärder mot hedersförtrycket

I kampen mot diskriminering, segregation och rasism och för förverkligandet av mänskliga rättigheter kan kampen för kvinnors frigörelse och rättigheter inte utgöra ett undantag eller ses som en sekundär fråga. Det är mot dem de grävsta förbrytelseerna begås. Det handlar om allvarliga individuella frihetsinskränkningar, fysisk misshandel, psykisk misshandel, som kan driva flickor och unga kvinnor till självmord och till att unga människor mördas.

Många som lever under hederskulturens tryck förvägras rörelsefrihet och tillåts inte lämna hemmet utan mannens sällskap. De hindras från att gå på SFI och lära sig svenska eller komma ut i arbetslivet och skaffa sig en egen inkomst och förstå hur den svenska demokratin fungerar. Och barnen placeras i religiösa och privata skolor. En sådan isolering är svår att bryta och kräver olika insatser från flera olika myndigheters sida och från olika frivilligorganisationers sida. En omedelbar åtgärd som dock borde vidtas är att svenskundervisningen för nyanlända, elever i grund- och vuxenskolan och vid folkhögskolor inte bara omfattar obligatorisk undervisning om barnkonventionen, hur den svenska demokratin fungerar och vilka rättigheter som tillkommer alla i landet, särskilt när det gäller kvinnors och barns rättigheter, och vilka lagar som gäller. Detta vill jag att riksdagen skall ge regeringen till känna.

I hederskulturen ingår förhållningsregler som i olika avseenden berövar unga kvinnor deras frihet och där våra myndigheter av underlåtenhet eller konflikträdsla bidrar till könsdiskriminering och könssegregation. Dit hör bl.a. att elever, främst flickor, tillåts vara ”befriade” från undervisningen i skolämnet sex- och samlevnad och simundervisning, vilket hindrar dem från att finna en väg till medvetenhet om sig själva och sina rättigheter. Sådan ”befrielse” från olika skolämnena fördjupar inte bara könssegregationen utan förvärrar även den allmänna segregationen. (Se särskild motion i denna fråga.)

Vad det här handlar om är att undanröja kvinnodiskriminering och befrämja jämställdhet och följa skolans läroplan. Denna del av läroplanen måste praktiseras i alla skolor i landet – även privata och religiösa skolor. Det skall inte vara tillåtet med könssegraderad undervisning i något ämne.

Klart kvinnodiskriminerande är också de rent ovetenskapliga och uråldriga vanföreställningar som rätt kring kvinnans mödomshinna – en påhittad anatomisk företeelse hos kvinnan, som inte finns och använts i kvinnoförtryckande syfte. Trots att Socialstyrelsen i ett särskilt pressmeddelande i oktober 2015 särskilt uttalat att oskuldkontroller och utfärdande av oskuldsintyg är olagliga har denna verksamhet inte kunnat stoppas eller beivras.

I en handledning för hälso- och sjukvårdspersonal från Nationellt centrum för kvinnofrid konstaterades 2011 att så kallade hymenoperationer utförs inom svensk

sjukvård trots att sådana inte är förenliga med patientskyddslagens stadgande om att all sjukvård ska vara förenlig med vetenskap och beprövad erfarenhet. I samma kunskapsöversikt konstaterades samtidigt att ”den svenska regleringen av ingrepp i de kvinnliga könsorganen, utan medicinsk indikation, är ganska otydligt utformad”. Mot bakgrund av detta menar jag att denna rättsliga reglering bör utredas med sikte på att leda fram till förslag om ny lagstiftning som tydliggör förbud mot oskuldsoperationer, oskuldskontroller och utfärdande av oskuldsintyg. Detta vill jag att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Det svenska skolsystemets grundläggande element är att undervisningen skall grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet. Det innebär att skolans undervisning och skolan som vistelseort skall vara sekulär. Ingen minderårig elev skall avskiljas eller skiljas ut från övriga elever på grund av kön eller religionstillhörighet. Detta innebär att skolan måste vara fri från alla typer av religiösa symboler – inklusive klädedräkt för barn under 18 år. (Se särskild motion i denna fråga.)

Den kvinnosyn som präglar hederskulturen är också en del av en rättsuppfattning där kvinnan är underordnad och i avsaknad av en lång rad rättigheter. Denna rättsuppfattning, där kvinnor saknar fundamentala rättigheter, måste bytas ut mot ett system som genomsyras av kvinnors demokratiska och mänskliga rättigheter. De rättsvårdande myndigheterna – domstolsväsende – domare, åklagare m.fl. – bör genomgå en utbildning i hur hedersförtrycket uppstått, vidmakthålls och fungerar. Detta vill jag att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Ovanstående åtgärder måste dock kompletteras med att lärare, annan skolpersonal och socialarbetare genomgår en utbildning om hedersförtryckets historiska ursprung och hur det drabbar unga flickor, pojkar, barn och kvinnor. Detta vill jag att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Även de som utbildas till lärare i ämnet svenska 2 och hemspråk/modersmålet och kommer att undervisa i grund- och gymnasieskolor och på ungdomshem av olika slag samt på SFI bland nyanlända skall genomgå en utbildning om hedersförtryckets historiska ursprung samt i hur den svenska demokratin fungerar och vilka rättigheter som tillkommer alla i landet, särskilt när det gäller kvinnors och barns rättigheter, samt i vilka lagar som gäller i Sverige. Detta vill jag ge regeringen till känna.

Regeringen bör även i sitt arbete för jämställdhet som en signal till landets lärare och elever inleda en upplysningskampanj i landets skolor som beskriver hedersförtryckets historiska rötter, dess effekter på samhället och hur det strider mot demokratis principer och mot mänskliga rättigheter och vad sådana kränkningar innebär för flickor och unga kvinnor. Detta vill jag att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Hedersförtryckets upprätthållande

När hedersförtrycket tas upp i debatten påpekas ofta att religionen är en del av de främmande kulturer som måste respekteras och man hänvisar till att religionsfriheten utgör en demokratisk rättighet. Inte sällan beskylls de som bekämpar hederskulturen och hedersförtrycket för att vara religionsfientliga och stämplas som rasister och ”islamofober” eller religionsfientliga i allmänhet.

Till det bör sägas:

1. Hedersförtrycket är historiskt sett en företeelse betydligt äldre än de flesta religioner. Islam är en av de yngsta.

2. Hedersförtrycket är inget specifikt för islam. Det är inte sprunget ur någon religion, men det är uppenbart att religioner tagits i bruk för att rättfärdiga kvinnoförtrycket och hedersförtrycket.
3. Religionsfriheten är visserligen en demokratisk rättighet men man kan knappast hänvisa till den för att rättfärdiga brott mot mänskliga rättigheter. Den kan definitivt inte drivas så långt att den rättfärdigar den mest grundläggande mänskliga rättigheten, människors rätt till sina liv. Hederskulturen driven till sin spets kränker just denna, den allra mest grundläggande mänskliga rättigheten.

I Sverige har vi enligt grundlagen förenings- och församlingsfrihet. Religionsfriheten är grundlagsskyddad. Men det ställs krav på att föreningar och organisationer skall ha demokratins principer som fundament. Det krävs också att föreningar och samfund respekterar de mänskliga rättigheterna – inte minst kvinnors rättigheter. Detta ska gälla även religiösa trossamfund som får skattemedel.

Att författa och anta demokratiska stadgar är dock inte svårt. Det svåra är att i praktiken förverkliga dem. I media har avslöjats hur odemokratiska, patriarkala föreställningar och kvinnofientlig jargong och förakt för homosexuella slår igenom i en del föreningar grundade på etnicitet eller religion och tar sig uttryck i dålig kvinnorepresentation i föreningarnas och samfundens styrelser. Den svenska säkerhetstjänsten har även funnit att vissa församlingar och föreningar utgjort ett fält där terrororganisationers rekryterare kunnat operera.

Organisationer och föreningar – styrelser och medlemmar – bildade på etniska eller religiösa grunder är liksom alla andra organisationer skyldiga att tillämpa de principer som i Sverige gäller för demokratiskt organisations- och föreningsarbete, om människors lika värde oavsett religionstillhörighet, kön och sexuell läggning.

Därför föreslår jag också att regeringen vänder sig till vårt lands etniska och religiösa föreningar med en upplysningskampanj om demokratiska och mänskliga rättigheter med särskild tonvikt lagd på kvinnors och barns samt homosexuellas rättigheter och tydliggör hedersförtryckets mekanismer. Och de organisationer och samfund som inte uppfyller demokratins grundprinciper skall inte få erhålla skattemedel.

Jag menar att vi i Sverige haft och har en alltför överseende och okritisk hållning när det gäller statens anslag till religiösa samfund. Bedömningen av t.ex. studieförbund som Ibn Rushd är ett exempel på en sådan överslätande hållning. I framtiden måste en sådan hållning betraktas som oacceptabel. Kvinnoförtrycket och hedersförtrycket har inte sällan motiverats utifrån religiösa föreställningar. Anslagen som går från skattebetalarna till civila samhällets religiösa organisationer skall när de fördelas bedömas i relation till vilken effekt de har på hederskulturen och det våld och kvinnoförtryck samt förtryck av homosexuella som den inrymmer.

Detta vill jag att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Amineh Kakabaveh, oberoende socialistisk riksdagsledamot

Amineh Kakabaveh (-)